

**МАКТАБ О'QITUVCHILARINING INNOVATSION FAOLIYATINI
RIVOJLANTIRISH**DOI: <https://doi.org/10.53885/edinres.2022.18.26.020>*Xamalova Feruza Yunusovna,**Farg'ona viloyati xalq ta'limi xodimlarini qayta tayyorlash va malkasini oshirish
hududiy markazi o'qituvchisi katta o'qituvchisi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada bugungi kun o'qituvchilarining kasbiy mahoratlarini oshirishda innovatsion yondoshuvning ahamiyati, innovatsion faoliyat, o'qituvchini innovatsion faoliyatga tayyorlash masalalariga e'tibor qaratilgan, xulosa va tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: innovatsiya, innovatsion faoliyat o'qituvchi, kasbiy mahorat, malaka oshirish.

**РАЗВИТИЕ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ШКОЛЬНЫХ
УЧИТЕЛЕЙ***Хамалова Феруза Юнусовна**старший преподаватель Ферганского областного центра переподготовки и
повышения квалификации работников народного образования*

Аннотации. В статье акцентируется внимание на важности инновационного подхода к повышению квалификации учителей сегодня, инновационной деятельности, подготовке учителей к инновационной деятельности, даются выводы и рекомендации.

Ключевые слова: инновации, педагог инновационной деятельности, профессиональные навыки, повышение квалификации.

DEVELOPMENT OF INNOVATIVE ACTIVITIES OF SCHOOL TEACHERS*Khamalova Feruza Yunusovna**Senior Lecturer of the Ferghana Regional Center for Retraining and Advanced Training
of Public Education Workers*

Abstract. This article focuses on the importance of an innovative approach to improving the professional skills of teachers today, innovative activities, preparation of teachers for innovative activities, provides conclusions and recommendations.

Keywords: innovation, innovative activity teacher, professional skills, professional development.

Zamonaviy ta'lim-tarbiya jarayoniga kirib kelayotgan innovatsion o'zgarishlar, eng avvalo, inson faoliyatining barcha sohalarida axborot texnologiyalaridan faol foydalanish bilan bog'liq va birinchi navbatda, ta'lim sifatini oshirishga qaratilgani bilan ahamiyatlidir. Shuning uchun o'qituvchining innovatsion faoliyati tubdan yangicha ma'no kasb etadi, mohiyatan, ta'lim sohasidagi har qanday yangilik faqat o'qituvchilar tomonidan amalga oshirilishi va amaliyotga tatbiq etilishi muhim. An'anaviy tizim doirasida mustahkam bilimga, pedagogik mahoratga ega bo'lgan o'qituvchi ta'lim-tarbiya jarayonini samarali olib borish va uning yuqori natijalarga erisha oladi. Ammo zamonaviy jamiyatni modernizatsiya qilish sharoitida bu yetarli emas.

Mamlakatimizda pedagog kadrlarning uzluksiz kasbiy rivojlanish jarayonlarini tashkil etishning me'yoriy asoslari yaratildi. Buning natijasida, malaka oshirish jarayonida o'qituvchilarning innovatsion pedagogik faoliyatini takomillashtirish asosida ta'lim muassasalarining o'qituvchilari faoliyatida kreativ yondashuvni vujudga keltirish, o'qituvchilarni o'z ustilarida uzluksiz ishlab, o'zgarishlarga tez moslashib, raqobatbardosh kadr sifatida samarali faoliyat olib borishlariga erishishdan iborat.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 29-apreldagi PF-5712 farmoni bilan O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi tasdiqlandi. Konsepsiya xalq ta'limi tizimining uzoq muddatli rivojlanishining asosiy yo'nalishlarini belgilab beradi. Tadqiqotimiz O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 28 dekabrda 1026-son «Pedagog xodimlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirishni tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida» gi qarori, Senat tomonidan 2020 yil 7 avgustda ma'qullangan «Ta'lim to'g'risida» gi qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrda PF-6108-son «O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida» farmoni, PQ-4884-son «Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida» qarori, 2021-yil 25-yanvardagi PQ-4963-son «Xalq ta'limi sohasidagi ilmiy-tadqiqot hamda uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini joriy qilish chora-tadbirlari to'g'risida» qarori hamda mazkur faoliyatga tegishli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda pedagoglarning kasbiy rivojlanishlari va innovatsion faoliyat yuritishlari uchun muhim vazifalar belgilab berilgan.

Mamlakatimizda ta'lim-tarbiya sohasida ta'lim innovatsiyalariga ehtiyoj sezilmoqda. Bundan kelib chiqib, eng avvalo, ta'lim innovatsiyalarini rivojlantirishning maqsad va yo'nalishlarini belgilash, pedagogik innovatsiyalarning ta'lim-tarbiya jarayondagi o'rni, yangi g'oyalarni amalga oshirish va ommalashtirish imkoniyatlarini izlash vazifasi ko'zda tutiladi. Shu bilan birga o'z yondashuvlarini kashf qilishga, taqdim etishga va targ'ib qilishga tayyor ijodkor, iqtidorli o'qituvchilarni jalb qilish va safini kengaytirish imkoniyatlarini izlash muhim. Ta'lim jarayonini modernizatsiya qilishda texnik, moliyaviy va ijtimoiy to'siqlar mavjud bo'lib, ularni yengib o'tish talab qilinadi.

Hozirgi zamon ta'limi insonlarda jamiyat va shaxsiy manfaatlar orasidagi muvozanatni vujudga keltiruvchi ta'sir mexanizmlarini ishlab chiqishga, shaxslarning o'zlarini anglashi va takomillashtirib borishi, hamda hayotda o'z o'rnini topib, jamiyatda samarali mehnat qilish yo'llarini o'rgatishga yo'naltirilmoqda. Barcha ta'lim muassasalari o'z faoliyatiga yangi zamonaviy shakl, metod va texnologiyalarni joriy qilishni boshladi, biroq bunday o'zgarishlar tezda rivojlanishga bo'lgan talab va pedagoglarning bu talabni qondira olmasliklari natijasida qiyinchiliklarni yuzaga keltirmoqda. Ta'lim muassasalarini rivojlantirish uchun “yangi”, “yangilik”, “innovatsiya”, “innovatsion jarayon” kabi birinchi ko'rishda sodda, lekin aslida murakkab bo'lgan tushunchalar o'zlashtirildi.

Innovatsion, ya'ni yangilanish g'oyalari jamiyat taraqqiyotining o'ziga xos ijtimoiy zaruriyati bo'lib, fan va ishlab chiqarishda mutlaqo qo'llanilmagan yondoshuvlar, kontsepsiyalar, texnologiyalar, majmuasi tizimidir. Hozirgi zamon pedagogikasida yangilanish jarayonlariga bir tomonlama yondashuvlarni uchratish kuzatiladi. Jumladan, pedagogik yangilanish g'oyalarini ta'limning tashkiliy shakllariga yoshi, usul, uslublariga aloqador holat deb qarash an'anasi hukm surmoqda.

Bizga ma'lumki, innovatsion pedagogika – ta'lim-tarbiya jarayoniga yangilik kiritishdir. Innovatsion jarayonning bosqichlari: yangi g'oya yoki kontsepsiyani asoslash, yangilik yaratish, yaratilgan yangilikni amalda qo'llash, yangilikni keng tatbiq etish, muayyan sohada yangilikning xukmronligini ta'minlash, yangi muqobillik asosida almashtirish orqali yangilikni qo'llash.

Pedagogik innovatsiyalar:

a) pedagogikadagi yangilikni ajratish:

b) yangilikni idrok qilish, o'zlashtirish va baholash:

v) yangilikdan foydalanish va uni joriy etish bosqichlarida amalga oshiriladi.

Pedagogik innovatsiyalar ma'lum miqdordagi vazifalarni hal etish uchun xizmat qilishga yo'naltirilgan bo'ladi. Agar o'quvchida mustahkam bilim bilan birga, uni amaliy faoliyatda qo'llashning ko'nikma va malakalari tarkib topsa, tajribada sinab ko'rilganda samaradorlikka

erishsa, mavjud holatlar ijobiy tomonga o'zgartirilsa, yangi g'oyalar ustida ish olib borilsa, har qanday muammoning yechimini atroflicha tasavvur qila olsa, global masshtabda fikr yuritilsa innovatsiya kafolatlangan natijani bergan bo'ladi.

Hozirgi kunda xalq ta'limi tizimiga yangi pedagogik texnologiya va innovatsiyalar tez suratlarda kirib kelmoqda. Maktab o'qituvchilari bu innovatsiyalarni aksariyat hollarda o'z faoliyatida yetarli darajada qo'llay olishmayapti, chunki yosh o'qituvchilarning asosiy qismi ta'limdagi innovatsion jarayonlarga tayyor emas.

Innovatsion faoliyat - haqiqiy innovatsiyalarning paydo bo'lishini ta'minlaydi, bu o'zaro bog'liq bo'lgan ish turlarining yaxlit tizimi bo'lib, ularning umumiyligi, xususan:

- biror narsaning qanday bo'lishi («kashfiyot») va qanday qilib biror narsa qilish mumkinligi («ixtiro») haqida yangi bilim olishga qaratilgan tadqiqot faoliyati;

- ma'lum sharoitlarda ilmiy bilimlar asosida nima bo'lishi mumkin yoki bo'lishi kerak bo'lgan narsani olish uchun qanday harakat qilish kerakligi haqida maxsus, instrumental va texnologik bilimlarni rivojlantirishga qaratilgan loyiha faoliyati («innovatsion loyiha»);

- ma'lum bir amaliyot sub'ektlarining kasbiy rivojlanishiga, innovatsion loyihani amalga («amalga oshirish») amalga oshirish uchun nima va qanday qilish kerakligi haqida har bir shaxsiy bilimni (tajribani) shakllantirishga qaratilgan ta'lim faoliyati.

Boshqacha qilib aytganda, haqiqiy innovatsion faoliyat kashfiyotni ixtiroga, ixtironi loyihaga, loyihani real faoliyat texnologiyasiga aylantirishga qaratilgan bo'lib, uning natijalari aslida innovatsiya rolini o'ynaydi.

O'qituvchining innovatsion faoliyati ta'lim-tarbiya jarayonining zaruriy qismidir. Jamiyat taraqqiyotiga ta'sir qiluvchi doimiy va keskin o'zgarishlar maktabni ham chetlab o'tmaydi. Innovatsiya deganda o'qituvchi o'z faoliyatini o'zgaruvchan sharoitlarga tayyorligi, moslashtirishi, yangiliklarni tushunishi va amaliyotda qo'llab, natija ola olishi zarurligini bildiradi.

O'qituvchining innovatsion faoliyatining asosiy funksiyalariga quyidagilar kiradi:

- pedagogik jarayon va uning tarkibiy qismlaridagi progressiv (nuqsonsiz) o'zgarishlar, maqsadlarning o'zgarishi;

- ta'lim mazmunidagi o'zgarishlar; yangi o'quv qurollari; ta'limning yangi g'oyalari; o'qitish, rivojlantirish, tarbiyalashning yangi usul va uslublari.

Pedagogikadagi innovatsion faoliyatni bir vaqtning o'zida bir nechta parallel ravishda bir xil darajada ko'rib chiqish mumkin. Demak, pedagogik jarayonning bir darajasi doirasida innovatsiyalarning quyidagi turlari ajratiladi: texnologik, uslubiy, tashkiliy, iqtisodiy, ijtimoiy, huquqiy.

O'qituvchining kasbiy o'zini-o'zi takomillashtirish jarayonida uning innovatsion faoliyati alohida rol o'ynaydi. Shu munosabat bilan o'qituvchining unga tayyorgarligini shakllantirish uning kasbiy rivojlanishining eng muhim shartidir.

Agar an'anaviy tizimda ishlaydigan o'qituvchining pedagogik texnikani egallashi etarli bo'lsa, ya'ni, ta'lim faoliyatini professional darajada amalga oshirishga va ozmi-ko'pmi muvaffaqiyatli o'rganishga erishishga imkon beradigan o'qituvchilik mahorati tizimi, keyin innovatsion rejimga o'tish uchun o'qituvchining innovatsiyalarga tayyorligi hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Pedagogik innovatsiyalarning amaliyotga tadbiqu o'ziga xos jarayon, ya'ni, pedagogik yangiliklar innovatsion jarayonda ongli, maqsadga muvofiq, ilmiy asoslangan faoliyat mahsuli sifatida amaliyotga joriy etiladi. Bugungi kunda pedagoglarning innovatsion faoliyat ko'nikma, malakalariga ega bo'lishlari muhim ahamiyatga ega. Pedagoglar tomonidan innovatsion faoliyat ko'nikma, malakalarini o'zlashtira olishlarida ularning innovatsion yondashuvga ega bo'lishlari talab etiladi. O'z mohiyatiga ko'ra pedagoglar tomonidan innovatsion faoliyat ko'nikma, malakalarining o'zlashtirilishi ularda innovatsion yondashuvni qaror topishi asosida kechadi.

O'qituvchining innovatsion faoliyatga hozirligi me'yorlari sifatida:

1. Innovatsion faoliyatga bo'lgan zaruriyatni anglash .
2. Ijodiy faoliyatga jalb qilinishiga tayyorgarlik.
3. SHaxsiy maqsadlarni innovatsion faoliyat bilan moslashtirish.
4. Ijodiy muvaffaqiyatsizliklarni yengishga tayyorgarlik.
5. Innovatsion faoliyatni ijro etish uchun texnologik tayyorgarlik darajasi.
6. Innovatsion faoliyatining kasbiy mustaqillikka ta'siri.

7. Kasbiy refleksiya (shubha va ziddiyatlarga to'la fikrlash, o'zining ruxiy holatini tahlil qilish) bo'lgan qobiliyat.

O'qituvchining yangi tushuncha yaratish va yangi namunalar hosil qilish qobiliyati quyidagi xislatlarda namoyon bo'ladi:

- fikrning rovonligi:
- fikrni maqsadga muvofiq holda yo'llay olish:
- o'ziga xoslik:
- qiziquvchanlik:
- farazlar yaratish qobiliyati:
- hayol qila olish (fantaziya)

Shuni alohida ta'kidlash lozimki, pedagogik texnologiyalar pedagogik yangilanishning bir qirrasini xolos uni axborot kommunikativ texnologiyalaridan ajralgan holda qo'llab bo'lmasligi bugun hammaga ayon bo'lib qolmoqda.

Maktab o'qituvchilari kasbiy mahoratlarini oshirish, innovatsion faoliyatga moslashtirish, ularga amaliy yordam ko'rsatish, fanlarni o'qitishda dolzarb masalalarni muhokama qilish, ilg'or ish tajribalarini ommalashtirish, ta'lim jarayoniga pedagogik va axborot texnologiyalarini joriy etish orqali ta'lim samaradorligini oshirish masalalari yuzasidan ayniqsa, o'qituvchilarni malakasini oshirish va qayta tayyorlash jarayonida aynan shu masalaga ilmiy yondoshuv zarur.

Pedagog kadrlar mutaxassislik bo'yicha mavjud bilimlaridan tashqari o'quv jarayoniga qadam qo'yar ekanlar, pedagogik- psixologik bilimlar, texnologiya va o'qitish metodikalariga doir zarur pedagogik bilimlarni egallagan bo'lishlari, ta'lim-tarbiya sohasidagi yangiliklarga tayyor bo'lishlari kerak. Ana shular e'tiborga olingan holda pedagoglarning malakasini oshirishda asosiy masalalar quyidagicha belgilanadi.

- o'qitish jarayonining samaradorligini ta'minlovchi pedagogik malakalarni shakllantirish;
- fanini o'qitishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va global tarmoqdan unumli foydalanish ko'nikmalarini egallash;
- ijtimoiy -iqtisodiy, siyosiy gumanitar bilimlarni anglash yo'naltirilgan yangi kasbiy tafakkurni shakllantirish;
- o'qituvchi faoliyatining metodologik asosi sifatida pedagogik bilimlar tizimini egallash;
- o'qituvchilarning kasbiy faoliyalariga yaqinlashtirilgan uslublar tizimi sifatidagi o'qitish texnologiyasini egallash.

Hozirgi kunda ta'lim muassaslarida faoliyat ko'rsatayotgan pedagog kadrlarni innovatsion faoliyatini rivojlantirish, yuqorida sanalgan malaka va ko'nikmalarni hosil qilish maqsadida maxsus dasturlar va texnologiyalar ishlab chiqish lozim.

Olimlarning fikricha, har qanday pedagogik innovatsiyani o'zlashtirishning uchta sharti mavjud - shaxsiy tayyorgarlik, tushunish va fikrlash kabilar. O'z faoliyatini tushunish va tahlil qilish, o'zgartirish qobiliyati bevosita pedagogik tafakkur bilan bog'liq.

O'qituvchining innovatsion xulq-atvorining muvaffaqiyati ko'p jihatdan ma'lum darajadagi madaniyatning rivojlanishiga, ijtimoiy-pedagogik muhit bilan faol munosabatda bo'lish qobiliyatiga bog'liq. Maktab o'qituvchining innovatsion madaniyatini shakllantirish jarayoni bir qancha bosqichlardan iborat bo'lib, ijodiy xulq-atvor modellariga taqlid qilish orqali innovatsion faoliyatni o'zlashtirish bilan birga keladi. Bunday taqlid qilish qobiliyatining

mavjudligi pedagogik faoliyatga kirishning qulayligini ta'minlaydi, uning rivojlanish darajasini oshiradi, «sinov va xatolar» sonini kamaytiradi, mahsuldorlik va o'ziga xoslikni belgilaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasi «Ta'lim to'g'risida» gi qonuni. T.2020 yil
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 29-apreldagi PF-5712 farmoni bilan O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi PF-6108-son «O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida» farmoni.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4884-son «Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida» qarori.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 25-yanvardagi PQ-4963-son «Xalq ta'limi sohasidagi ilmiy-tadqiqot hamda uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini joriy qilish chora-tadbirlari to'g'risida» qarori.
6. Дружинин, В. И. Координация инновационной деятельности в областном образовательном пространстве / В. И. Дружинин // Методист. - 2003. - № 6. - С. 9-14.
7. X.A. Abdullaev, F.Yu. Xamalova. Yosh o'qituvchilar kasbiy bilim va mahoratlarini oshirishning ijtimoiy-pedagogik muammolari. F. 2008
8. Pedagogik ustaxona" yosh o'qituvchilarga metodik yordam. "Ma'rifat" 2007 yil 11 iyul.
9. Ishmuhammedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. Toshkent 2008.